

FE'L SO'Z TURKUMINI O'QUVCHILARGA O'QITISH METODIKASI

Toxirova Shaxlo Oybekjon Qizi

*Andijon davlat pedagogika institutining
Filologiya fakulteti o'zbek tili va adabiyoti
yo'nalishi 3-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Yangi pedagogik bilimlar ko'lamini "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun talablari asosida kengayib bormoqda, tadqiqot yo'nalishlari erkin shaxsni shakllantirish muammolariga qaratilyapti. Bugungi kunda ta'lim-tarbiya jarayonida ta'limning turli o'qitish metodlaridan unumli foydalanish muhim ahamiyatga ega. Mazkur maqolada ona tili darslarida fe'l so'z turkumini o'qitish metodikasi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Pedagogik bilimlar, innovatsion texnologiya, fe'l semantikasi, leksik va grammatik ma'no, so'z turkumi. O'quvchilarga fe'l so'z turkumini o'rgatishda asosiy maqsad - fe'lning grammatik va semantik xususiyatlarini o'rgatish hamda uni to'g'ri qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishdir. Fe'l haqida aniq va sodda tushunchalar berish, ko'nikmalarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlash juda muhim.

Darsning asosiy tarkibiy qismlari:

1. Fe'lning asosiy tushunchasi va aniqlanishi:

Fe'lning harakat, holat yoki voqeani bildiruvchi so'z ekanligini tushuntirish.

Oddiy va oson misollar orqali fe'lning asosiy ma'nolarini ifodalash.

"Qarsak chalib top!" interfaol o'yini orqali aralash aytilgan so'z turkumlaridan o'quvchilar fe'l so'z turkumini ajratib oladilar.

2. Fe'lning grammatik shakllari va kategoriyalari:

Zamon: Hozirgi, o'tgan va kelasi zamon shakllarini alohida o'rganish. Misollar yordamida har bir zamonni tushuntirish.

Shaxs va son: Fe'lning shaxs-son qo'shimchalari bilan o'zgarishi va har bir shaxs-son uchun misollar keltirish.

Nisbat: Fe'lning ma'lum va noma'lum nisbat shakllarini o'rgatish.

3. Fe'l turlari:

Asosiy va yordamchi fe'llar: Asosiy fe'llar (masalan, "kelmoq", "o'qimoq") va yordamchi fe'llar (masalan, "kerak", "mumkin") haqida tushuncha berish.

Ko'makchi fe'llar bilan kelish: "yordam bermoq", "yaxshi ko'rmoq" kabi ko'makchi fe'llar qo'llanilishini misollar yordamida o'rgatish.

4. Amaliy mashg'ulotlar va mustahkamlash:

Matndan fe'lni topish: Kichik matnlar yoki gaplardan fe'llarni ajratish mashqlarini bajarish.

Dialog orqali o'yinlar tashkil etish: O'quvchilarga kundalik hayotga oid dialoglarni o'ynatish va fe'l qo'llanilishini mustahkamlash.

Zamon va shaxs-son qo‘shimchalarini aniqlash: Fe‘lning zamon va shaxs-son qo‘shimchalari orqali o‘zgarishini tahlil qilish.

5. Qayta aloqa va nazorat:

Test va mashqlar: O‘quvchilar fe‘l mavzusini yaxshi o‘zlashtirganligini aniqlash uchun test savollari yoki yozma ishlar o‘tkazish.

Uyga vazifa: Fe‘llarni to‘g‘ri qo‘llash, o‘quvchilarning so‘z boyligini oshirish uchun uyga mustahkamlovchi vazifalar berish.

6. Ijodiy mashqlar:

Fe‘lni to‘g‘ri qo‘llash va yangi gap tuzish uchun ijodiy mashg‘ulotlar, masalan, qisqa hikoya yoki ertak yozish topshiriqlarini berish.

Bu yondashuv o‘quvchilarning fe‘l mavzusini yaxshi o‘zlashtirishini, uni mustaqil ravishda qo‘llashni o‘rganishini ta‘minlaydi.

AKT orqali turli xil jadval va diagrammalardan foydalanish :

VENN DIAGRAMMASI

• O‘timli O‘timsiz

Fe‘lning shaxs-son shakllari

Shaxs	Birlik	Ko‘plik
1-shaxs	Yozdim, yozaman, yozay(in)	Eozdik, yozamiz, yozaylik
2-shaxs	Yozding, yozasan, yoz(gin)	Yozdingiz, yozasiz, yozing(iz)
3-shaxs	Yozdi, yozadi, yozsin	Yozdilar, yozadilar, yozsinlar

FE'LNING MA'NO TURLARI

Nomi	ekmoq	ljod qilmoq	gapirmoq	fikrlamoq	yurmoq	Qizar-moq
Aqliy faoliyat						
Nutqiy faoliyat						
Jismoniy faoliyat						
Holat						

FE'LNING SHAXS-SON BO'YICHA TUSLANISHI

I - TUSLANISH		
BIRLIK		KO'PLIK
I SHAXS	<i>Kelyapman</i>	<i>Kelyapmis</i>
II SHAXS	<i>Kelyapsan</i>	<i>Kelyapsiz</i>
III SHAXS	<i>Kelyapti</i>	<i>Kelyaptilar</i>
II - TUSLANISH		
BIRLIK		KO'PLIK
I SHAXS	<i>Ko'rdim</i>	<i>Ko'ryapmis</i>
II SHAXS	<i>Ko'rding</i>	<i>Ko'ryapsiz</i>
III SHAXS	<i>Ko'rdi</i>	<i>Ko'ryaptilar</i>
III - TUSLANISH		
BIRLIK		KO'PLIK
I SHAXS	<i>Boray</i>	<i>Boraylik</i>
II SHAXS	<i>Boragin</i>	<i>Borag, boraglar</i>
III SHAXS	<i>Borsin</i>	<i>Borsinlar</i>

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilar uchun fe'ling zamonini aniqlashda asosiy ko'rsatkich fe'l javob beradigan savoldir.

O'quvchilarni fe'ling zamon shakllarini tanib olish va shakllantirish uchun so'roqdan foydalanishga o'rgatish muhimdir. Fe'ling zamon kategoriyasining mohiyati o'quvchilar uchun bir xil fe'lni turli zamon shakllarida solishtirganda oydinlashadi. Shuning uchun "Fe'l" mavzusini o'rganish jarayonida fe'llarning zamonda o'zgarishini o'z ichiga olgan mashqlarni tizimli ravishda bajarish kerak

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Aliyakulov N.X., Namazova N.J. Muammoli o'qitish texnologiyalari. T. "Fan va texnologiyalar" nashriyoti, 2008.
2. Muslimov N va boshqalar. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. - Toshkent: 2015.
3. Qosimova K. va boshqalar. Ona tili o'qitish metodikasi. - Toshkent: 2009.